

Deel I

“EEN ZIEL VOOR EUROPA”

OPRICHTING VAN HET EUROPEES WAARNEMINGSCENTRUM VOOR RACISME EN VREEMDELINGENHAAT

‘Het Waarnemingscentrum houdt zich evenals slechts een klein aantal andere instellingen in de Europese Unie niet alleen bezig met kwesties die betrekking hebben op mensenrechten, maar ook met problemen, kansen, angsten en verwachtingen van burgers in Europa. We proberen met onze activiteiten “dicht bij de mensen te staan”. We bekijken de problemen niet door een telescoop - zoals de naam “Waarnemingscentrum” wellicht suggereert -, maar proberen ze te vinden in het dagelijks leven. Europa heeft niet alleen de euro nodig, maar ook een ziel. Een van de doelstellingen van het Europees Waarnemingscentrum en de raad van bestuur is om deze ziel te vinden en tot leven te wekken. Ik wil de leden van de raad van bestuur dan ook hartelijk danken voor hun inzet.’ Jean Kahn, voorzitter van de raad van bestuur van het Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat

1. Het nieuwe Europees Waarnemingscentrum voor racisme is operationeel

Het nieuwe Europees Waarnemingscentrum voor racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme werd in 1998 operationeel. Het begon allemaal met het werk van de Adviescommissie racisme en vreemdelingenhaat, dat resulteerde in de oprichting van de huidige, onafhankelijke instelling. Na het verzoek van de Europese Raad aan de Adviescommissie racisme en vreemdelingenhaat in juni 1995 begon een implementatieproces van drie jaar. Uiteindelijk begon in juli 1998 de eerste directeur van het Waarnemingscentrum, Beate Winkler, met de oprichting van het nieuwe Centrum en de voorbereiding van het eerste actieprogramma. Voordat ze werd benoemd, kwamen de raad van bestuur, waarvan de onafhankelijke leden werden benoemd door de lidstaten, het Europees Parlement, de Europese Commissie en de Raad van Europa op 20 en 21 januari 1998 te Wenen bijeen (zie bijlage 1 voor de ledenlijst). Tijdens deze eerste vergadering werden de voorzitter, vice-voorzitter en leden van het dagelijks bestuur gekozen (zie bijlage 2 voor de ledenlijst). De raad van bestuur hield nog twee vergaderingen: op 28 en 29 mei werd de directeur benoemd en de organisatie van rondetafelconferenties besproken en op 5 en 6 november werden de financiële voorschriften, het intern reglement, personeelswerving en prioriteiten voor operationele activiteiten in 1999 uitgewerkt.

Het Waarnemingscentrum is gevestigd in Wenen. Het heeft als taak de Europese Gemeenschap en de lidstaten objectieve en betrouwbare gegevens te verschaffen waarmee verschijnselen en uitingen van racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme op Europees niveau kunnen worden vergeleken. Met deze gegevens kan het Centrum maatregelen treffen of actieplannen opstellen. Het Centrum bestudeert ook de omvang en ontwikkeling van verschijnselen en uitingen van racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme, analyseert de oorzaken, gevolgen en effecten en onderzoekt voorbeelden van goede praktijken op het gebied van de bestrijding ervan.

Eind 1998 presenteerde het Waarnemingscentrum een actieplan waarin de prioriteiten voor het eerste werkprogramma werden uiteengezet. Er werd besloten tot de volgende prioriteiten: het Europees informatienet inzake racisme en vreemdelingenhaat (RAXEN) oprichten; beginnen met de organisatie van rondetafelconferenties in de lidstaten; hoofdthema's voor toekomstige activiteiten bepalen; de aanzet geven tot onderzoek en projecten om meer samenhangende gegevens te verkrijgen over racisme; projecten starten om mensen en organisaties te ondersteunen zodat ze op een positieve manier met etnische, religieuze en culturele diversiteit omgaan; in een publicatie oproepen tot gezamenlijke actie; en een jaarlijks verslag opstellen.

2. De impuls om racisme en vreemdelingenhaat te bestrijden mag niet tevergeefs zijn geweest

Het Europees Jaar tegen Racisme in 1997 bood een duidelijk kader voor activiteiten en bewustmaking met betrekking tot racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme. De oprichting van het Waarnemingscentrum biedt een mogelijkheid om op basis van de initiatieven van 1997 concrete programma's te ontwikkelen voor het nieuwe millennium. De noodzaak hiertoe blijkt des te meer uit de resultaten van een studie die is verricht door de Europese Commissie en gepubliceerd in de Eurobarometer-serie in 1997. In deze studie werd gewezen op de uitdaging waarvoor de Europese Unie wordt gesteld. In 1997 beschouwde eenderde van de Europeanen die tijdens het onderzoek werden ondervraagd, zichzelf als "zeer" of "tamelijk" racistisch. Uit het onderzoek bleek ook dat bijna de helft van de Europeanen die zichzelf als "zeer" of "tamelijk" racistisch beschouwden, ontevreden waren over het politieke beleid in hun land. Toen deze resultaten werden vergeleken met het vorige grootschalige onderzoek van 1989, bleek dat racisme en vreemdelingenhaat waren toegenomen. Terwijl in 1989 37% van de Europeanen vond dat er "te veel" leden van etnische minderheden of personen met een andere nationaliteit, godsdienst of cultuur waren, bedroeg dat percentage in 1997 41%. Tegelijkertijd werd de bestrijding van racisme als steeds minder belangrijk gezien (36% in 1989 tegen 22% in 1997).

In het onderzoek van 1997 werd gewezen op het verband tussen racisme en politiek. Er werd tijdig ingezien dat politici een belangrijke rol spelen in de strijd tegen racisme. Zelfs op dit moment erkennen politici en de maatschappij onvoldoende dat steeds meer mensen met een andere culturele, religieuze en etnische achtergrond in Europa leven en zullen leven. Vreemdelingenhaat, antisemitisme en racisme bedreigen de mogelijkheid dat verschillende culturele bevolkingsgroepen samenleven. Meer dan ooit is het noodzakelijk om informatie te verstrekken en duidelijk te maken dat gelijkheid en diversiteit kansen bieden. Bovendien moeten bepalingen en regels worden opgesteld voor de samenleving, zodat verschillende groepen mensen vreedzaam naast elkaar kunnen leven in een gemeenschap. Ook kunnen we discriminatie, uitsluiting en vreemdelingenhaat pas effectief bestrijden als we begrijpen waarom deze verschijnselen de kop hebben opgestoken.

3. De rol van politici is essentieel voor een succesvol beleid tegen racisme

Met uitzondering van het Verdrag van Amsterdam - in het bijzonder artikel 13 - wordt er tijdens belangrijke politieke debatten in Europa nauwelijks gesproken over integratie van etnische minderheden en immigranten, antidiscriminatiebeleid, racisme en vreemdelingenhaat.

Politici moeten een sleutelrol vervullen door deze kwesties hoog op de agenda te zetten. Daarbij moeten ze ervoor zorgen dat tijdens de discussie een eenduidig signaal wordt afgegeven: tolerantie en respect voor culturele diversiteit in Europa.

Veel politici beschouwen immigratie in Europa nog steeds als een taboe of ze misbruiken het onderwerp voor hun eigen verkiezingscampagne. Als concepten als 'land van immigratie', 'immigrant' en immigratiebeleid in de taboesfeer kunnen worden getrokken, bestaan er kennelijk te weinig programma's en waarnemingsmechanismen met betrekking tot deze kwesties. Daardoor wordt angst aangewakkerd en neemt de vreemdelingenhaat toe. Op basis van een duidelijk gedefinieerd beleid kan deze kwestie gemakkelijker worden besproken en begrepen, zodat een standpunt voor de toekomst kan worden ingenomen.

Politici zijn er niet in geslaagd de boodschap over te brengen dat het verschijnsel "migratie en immigratie" al sinds mensenheugenis bestaat en dat elke samenleving ermee te maken heeft gehad. Immigratie en de vraag hoe mensen met een verschillende culturele achtergrond kunnen samenleven in een gemeenschap hebben weliswaar maatschappijen altijd voor uitdagingen geplaatst, maar nooit tot het uiterste gedreven. Het Europa waarin we tegenwoordig leven is een smeltkroes van verschillende culturen en ideeën.

In vrijwel alle Europese lidstaten ontbreekt een duidelijke politieke boodschap over samenlevende bevolkingsgroepen, waardoor extreemrechtse organisaties en partijen de kans kregen om een politiek en sociaal vacuüm tot op heden op te vullen. In de afgelopen jaren schoven centumpolitici bijvoorbeeld steeds vaker naar links om tegenwicht te kunnen bieden aan rechtse kiezers. Alle politieke partijen in Europa moeten de uitdaging aangaan om dit vacuüm te vullen en consensus te bereiken, ook met andere partijen. De kwestie moet worden uitgelegd aan de kiezers zodat begrip en acceptatie worden vergroot.

Mede omdat deze kwestie moest worden aangepakt, is het Waarnemingscentrum begonnen met besprekingen over de mogelijkheid van een observatieproject met het Voortzettingcomité van het 'Handvest van Europese politieke partijen voor een niet-racistische maatschappij'.

4. De eerste prioriteiten zijn vastgesteld

4.1 Oprichting van een nieuw informatienet ter bestrijding van racisme - het begin van RAXEN

Een van de hoofdtaken van het Waarnemingscentrum is de ontwikkeling en coördinatie van een nieuw Europees informatienet inzake racisme en vreemdelingenhaat (RAXEN). In het kader van RAXEN worden gegevens verzameld, waarna wordt beoordeeld of deze onderling kunnen worden vergeleken. De resultaten worden bekendgemaakt aan de lidstaten. Op basis van de gegevens kan worden vastgesteld wat bekend is, waar en bij wie. Daarnaast kan kennis beter worden uitgewisseld en kunnen voorbeelden van "goede praktijken" worden verspreid.

Eind november 1998 verstrekten alle lidstaten gegevens over organisaties die deel zouden gaan uitmaken van RAXEN (zie onderstaande tabel 1). In totaal werden 162 organisaties genomineerd. Het was de taak van het Waarnemingscentrum om een overzicht uit te werken en te beoordelen in hoeverre de diverse organisaties met elkaar konden worden vergeleken. In het kort bevonden zich onder de genomineerde organisaties 69 onderzoeksinstituten en universitaire instituten, 127 niet-gouvernementele organisaties en

stichtingen en 18 overheids- en semi-overheidsorganisaties. Er werden ook vier werkgevers- en vakbondsorganisaties genomineerd.

Tabel 1

	B e l g i ë	D e n e m a r k e n	D u i t s l a n d	F i n l a n d	F r a n k r i j k	G r i e k e n l a n d	I e r l a n d	I t a l i ë	L u x e m b u r g	N e d e r l a n d	O o s t e r r i j k	P o r t u g a l	Z w e d e n	S p a n j e	V e r e n i g d K o n i n k r i j k	T o t a l
Onderzoeksinstellingen	12	3	15	9	4	8	9	4	1	10	3	4	1	3	10	96
NGO's en stichtingen	19	5	21	6	3	2		3	11	17	9	14	6	4	7	127
Overheids- en semi-overheidsorganisaties tegen racisme	1		13							1	2				1	18
Werkgeversorganisaties, vakbonden, enz.											2	2				4
Nationale ministeries				2							7				1	10
Nationale commissies				2	1		1				3					7
Totaal	32	8	49	19	8	10	10	7	12	28	26	20	7	7	19	262

4.2 De nationale rondetafelconferenties over racisme zijn begonnen

Hoewel het Waarnemingscentrum in korte tijd en met beperkte middelen werd opgericht, werden de eerste activiteiten reeds gestart in 1998 met enkele rondetafelconferenties in het Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk en Ierland. Voor 1999 zijn er rondetafelconferenties gepland in Denemarken, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.

Hiervoor heeft het Europees Waarnemingscentrum een concept voor rondetafelconferenties ontwikkeld dat is gebaseerd op bestaande structuren. Het doel is echter om deze conferenties steeds meer overeen te laten komen. De conferenties zijn bedoeld om kennis en ervaring gemakkelijker uit te wisselen tussen verschillende belangrijke sectoren in de maatschappij. Zodoende kan de expertise van vele disciplines worden gecombineerd, zoals NGO's, politici, academici en gespecialiseerde groeperingen en organisaties

die zich bezighouden met racisme en vreemdelingenhaat. Alle rondetafelconferenties moeten een vergelijkbare structuur hebben en vergelijkbare onderwerpen behandelen, zodat vergelijkbare en concrete resultaten kunnen worden behaald. Bovendien weerspiegelen de conferenties de situatie in elke lidstaat, zodat ze gezamenlijk een duidelijker beeld weergeven van de diversiteit van Europa.

De eerste rondetafelconferentie werd gehouden op 16 oktober 1998 in de universiteit van Middlesex (Verenigd Koninkrijk). Daarbij waren 75 deelnemers uit allerlei disciplines aanwezig. De discussies werden verdeeld over vijf workshops: universiteit en onderwijs, lokale overheidsinstanties, NGO's en antiracistische groeperingen, groepen voor migratie en burgerrechten en gespecialiseerde beroepsorganisaties. De discussie ging met name over de rol en missie van het Waarnemingscentrum, mechanismen om de samenwerking tussen het Centrum en andere organisaties te vergemakkelijken, de aard van de activiteiten van het Centrum en hoofdthema's die het Centrum moet uitwerken.

De tweede rondetafelconferentie vond plaats in Oostenrijk op 30 oktober 1998. Deze werd bijgewoond door ongeveer 90 deelnemers, bestaande uit academici, overheidsministeries, mensenrechtenorganisaties, politieke partijen, de Europese Commissie, het Europees Parlement, de sociale partners en de ORF (Oostenrijkse radio- en tv-omroeporganisatie). Tijdens de discussies werd wederom vooral ingegaan op de rol en reikwijdte van de activiteiten van het Waarnemingscentrum en het beleid waarmee racisme in Oostenrijk en Europa kon worden bestreden.

De laatste rondetafelconferentie van 1998 vond plaats in Ierland op 26 november. De deelnemers bestonden uit 30 vertegenwoordigers van staatsinstellingen, ministeries en NGO's die zich bezighielden met zowel kwesties inzake vluchtelingen, asielzoekers en ambulante bevolkingsgroepen als antiracisme. De discussies concentreerden zich op de rol van het Waarnemingscentrum op Europees niveau en nationale strategieën om racisme en antisemitisme gericht op ambulante bevolkingsgroepen, Ierse kleurlingen, asielzoekers en vluchtelingen, migranten en vrouwen te bestrijden.

De eerste rondetafelconferenties waren een succes en maakten duidelijk dat het Waarnemingscentrum en de nationale instellingen en organisaties bereid waren om samen te werken.

5. Overbrengen van de boodschap over racisme en vreemdelingenhaat

Vanaf het begin bestond er een enorme interesse voor het werk van het Centrum. Met name de media waren bijzonder geïnteresseerd in de activiteiten ervan. Het Waarnemingscentrum hield één persconferentie en publiceerde diverse nieuwsbrieven. De nieuwsbrief van 6 november bevatte een overzicht van het werk van het Centrum tijdens de eerste honderd dagen. De eerste persconferentie werd gehouden op 7 december en die gelegenheid werd aangegrepen om *Gelijkheid en verscheidenheid voor Europa – oproep tot gezamenlijke actie* te presenteren. De directeur gaf in de tweede helft van het jaar ook talloze diepte-interviews aan de media.

Het Waarnemingscentrum begon het publicatieprogramma met vier documenten: een algemene informatiebrochure waarin werd ingegaan op de achtergrond en operationele prioriteiten van het Centrum; de brochure *Vreemdelingenhaat en racisme in Europa – overzicht van de openbare mening 1989-1997*, waarin de resultaten van de Eurobarometer-onderzoeken van 1989 en 1997 werden geanalyseerd

en vergelijkingen werden getrokken met betrekking tot neigingen tot racisme en vreemdelingenhaat; het boekje *U kunt iets doen voor een beter wederzijds begrip en tegen racisme...*; en tenslotte *Gelijkheid en verscheidenheid voor Europa – oproep tot gezamenlijke actie*.

Het Waarnemingscentrum nam deel aan diverse evenementen en conferenties. Het was aanwezig bij de dialoog tussen de EU en China over mensenrechten en racisme, de vijftigste verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens in Wenen en Parijs en de Positieve Actie tegen Discriminatie.

6. Administratieve activiteiten

In 1998 besteedde het Centrum veel tijd aan de oprichting van een administratieve structuur om te voldoen aan de basiseisen voor het aannemen van personeel, het ontwikkelen van financiële procedures en het vinden van een locatie.

Er werd een beperkt aantal personeelsleden aangenomen, onder wie het Hoofd Administratieve Eenheid 1 en een administratief medewerker (tabel 1). Ook kregen vier secretaresses een tijdelijk contract om te helpen bij de oprichtingsfase.

Financiële procedures werden opgesteld met behulp van DG V (afdeling sociale diensten) en DG XX (financiële controle). Begin december 1998 bracht een vertegenwoordiger van de Rekenkamer een bezoek aan het Centrum. De balans (tabel 2) en de staat van inkomsten en uitgaven (tabel 3) zijn hieronder weergegeven. Wat de locatie betreft, is het Waarnemingscentrum tijdelijk gehuisvest in de Federale Kanselarij van Oostenrijk.

Tabel 1 - Personeel eind 1998

CATEGORIEËN	A	B	C	D	Totaal
PERSONEEL 1998	2	1	-	-	3

**Tabel 2- Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat
Balans per 31 december 1998**

(in ECU 1.000)

ACTIVA	1998	PASSIVA	1998
--------	------	---------	------

Vlottende activa		Vast kapitaal	
Bedragen invorderbaar van de Commissie	42	Balans voor het begrotingsjaar	-42
Salarisvoorschotten	78		
Invorderbare BTW	14		
	Subtotaal	Subtotaal	-42
	134		
Kasrekeningen		Vlottende passiva	
Bankrekeningen	310	Automatische overdrachten van kredieten	292
	Subtotaal	Verschuldigde salarissen	118
	310	Sociale premies	29
Tussenrekening	9	Provisierekening	42
		BTW	14
		Subtotaal	495
Totaal activa	453	Totaal passiva	453

Bron: opgesteld door de Rekenkamer op basis van gegevens van het Centrum

**Tabel 3- Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat
Staat van inkomsten en uitgaven voor het begrotingsjaar 1998**

(in 1.000 ecu)

	1998
Inkomsten	
Subsidie van de Commissie	500
Diversen	4
Totaal inkomsten	504
Uitgaven	
Personeelskosten - Titel I van de begroting	
Betalingen (1)	212
Overgedragen kredieten	120
Administratiekosten - Titel II van de begroting	
Betalingen	14
Overgedragen kredieten	61
Bedrijfsuitgave - Titel III op de begroting	
Betalingen	29
Overgedragen kredieten	111
Totaal uitgaven	547
Resultaat voor het begrotingsjaar	-43
Koersverschillen	1
Saldo voor het begrotingsjaar	-42

Bron: opgesteld door de Rekenkamer op basis van gegevens van het Centrum

(1) Een bedrag van 69.000 ecu voor extra salaris en inhoudingen op salaris moet gedurende 1999 worden betaald.

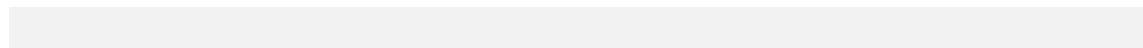
Appendix 1 Raad van bestuur

(* = plaatsvervanger)

België:	Prof. Johan Leman / Jean Cornil*
Denemarken:	Prof. Ole Espersen / Morten Kjaerum*
Duitsland:	Uta Wüffel / Barbara John*
Finland:	Kaarina Suonio / Prof. Tom Sandlund*
Frankrijk:	Dr. Jean Kahn / Martine Valdes-Boulouque*
Griekenland:	Prof. Petros Stangos / Perikles Pangalos*
Verenigd Koninkrijk:	Robert Purkiss / David Weaver*
Italië:	Prof. Francesco Margiotta Broglio / Diego Ungaro*
Ierland:	Mervyn Taylor / Mary Flaherty*
Luxemburg:	Nic Klecker / Prof. Edouard Wolter*
Nederland:	Prof. Ed van Thijn / Prof. Paul B. Cliteur*
Oostenrijk:	Prof. Anton Pelinka / Prof. Stefan Karner*
Portugal:	Prof. Pedro Bacelar de Vasconcelos / Prof. Esmeraldo de Azevedo*
Spanje:	Dr. Juan de Dios Ramirez-Heredia / Joaquin Alvarez de Toledo*
Zweden:	Stéphane Bruchfeld / Lena Berggren*
Europees Parlement:	Prof. William Duncan / Dr. Jürgen Micksch*
Raad van Europa:	Prof. Joseph Voyame / Dr. Jenö Kaltenbach
Europese Commissie:	Dr. Odile Quintin / Adam Tyson*

Appendix 2 Dagelijks bestuur

Voorzitter:	Dr. Jean Kahn
Vice-voorzitter:	Robert Purkiss
Door de raad van bestuur gekozen lid:	Prof. Anton Pelinka
Door de Raad van Europa benoemd lid:	Prof. Joseph Voyame
Vertegenwoordiger van de Europese Commissie:	Dr. Odile Quintin

Deel II

OOG IN OOG MET DE WERKELIJKHEID DE SITUATIE MET BETREKKING TOT RACISME EN VREEMDELINGENHAAT IN DE EUROPESE GEMEENSCHAP

UITINGEN VAN RACISME EN VREEMDELINGENHAAT

Als we racisme en vreemdelingenhaat in Europa effectief willen bestrijden, is het essentieel dat we eerst de aard en intensiteit van deze problematiek vaststellen en begrijpen.

Uit artikelen die de afgelopen maanden in de Europese pers zijn verschenen en gesprekken met de talloze niet-gouvernementele organisaties in de vijftien lidstaten van de Europese Unie blijkt dat racisme en vreemdelingenhaat overal voorkomen. Geen enkel land van de Unie is hiervoor immuun. Zelfs nu, vijftig jaar na de Tweede Wereldoorlog, kan geen enkel land zeggen dat deze problemen volledig zijn uitgebannen.

Tegelijkertijd is duidelijk geworden dat deze problemen van zeer uiteenlopende aard zijn en in verschillende vormen voorkomen, al naargelang de historische, sociologische en politieke context. De aard en omvang ervan worden in Europa gekenmerkt door lokale verschillen, maar toch zijn er overeenkomsten tussen de slachtoffers of overeenkomsten als gevolg van de racistische netwerken die zich over de grenzen heen uitstrekken.

Ook de ernst van de problemen varieert. Hoewel in het algemeen alleen de meest gewelddadige voorbeelden in het nieuws komen, zijn er vele - minder spectaculaire, maar net zo betreurenswaardige - gevallen die moeilijk kunnen worden geïdentificeerd, omdat ze voortvloeien uit een ingeburgerd racisme: bedreigingen of incidenten die dagelijks voorkomen en worden gebagatelliseerd of verdrongen door de slachtoffers.

RACISME ALS VERSCHIJNSEL VAN DEZE TIJD

Geen enkel Europees land is ontkomen aan dit veelzijdige verschijnsel. We kunnen deze stelling illustreren aan de hand van enkele gevallen die de Europese pers hebben gehaald. Het gaat slechts om een willekeurige selectie, omdat een diepgaande studie ontbreekt. Hier ligt dan ook nog een taak voor het Waarnemingscentrum.

Wat overheden en de publieke opinie betreft, kunnen racistisch gedrag en vreemdelingenhaat het best worden bestreden door het probleem duidelijk in kaart te brengen. Er moeten met andere woorden statistische gegevens worden verzameld op basis van optimale criteria, zodat de werkelijke aard van dit verschijnsel nauwgezet kan worden bepaald. Daarbij wordt niet beoogd cijfers van verschillende landen met elkaar te vergelijken, maar veeleer landen te kunnen benaderen op basis van dezelfde definities. Dit is tot nu toe nog niet gerealiseerd.

Voor dit eerste rapport hebben we niet genoeg statistische gegevens kunnen verzamelen om in cijfers uit te drukken op welke schaal deze problemen daadwerkelijk voorkomen.

We zijn ons ervan bewust dat statistische gegevens van de politie of andere dossiers met klachten die zijn ingediend of geregistreerd bij niet-gouvernementele organisaties, de waarheid slechts gedeeltelijk blootleggen. In de meeste gevallen treden slachtoffers liever niet naar voren.

Derhalve moeten we de “verborgen cijfers” niet uit het oog verliezen: racistische aanvallen, geweld en demonstraties die dagelijks voorkomen, maar alleen in kaart kunnen worden gebracht door middel van studies en analyses.

WIE ZIJN DE SLACHTOFFERS?

Als we inzicht willen krijgen in racistisch gedrag en vreemdelingenhaat, moeten we eerst vaststellen wie de slachtoffers zijn. Natuurlijk zijn zij bovenal degenen die het meest bij deze problematiek betrokken zijn en daarvan de nadelige gevolgen ondervinden. Als echter nauwkeurig wordt vastgesteld wie de slachtoffers zijn, kan ook de precieze aard van racisme worden gedefinieerd, zodat vervolgens hiertegen preventieve maatregelen kunnen worden genomen.

Daarbij moeten we niet vergeten dat slachtoffers van land tot land verschillen, hoewel bijvoorbeeld woonwagenbewoners, zwervers, de Roma en zigeuners vaak onder verschillende benamingen worden aangetroffen in de gehele Europese Unie. Meer in het algemeen zijn groepen buitenlanders en immigranten vaak het doelwit.

WIE ZIJN DE DADERS?

Het is bijzonder belangrijk meer te weten te komen over degenen die zich in hun gedrag laten leiden door racisme, antisemitisme en vreemdelingenhaat.

Vaak is het moeilijk om de verantwoordelijken met 100% zekerheid aan te wijzen, omdat daders in het algemeen maskers dragen of op een andere manier hun identiteit verbergen. Zelden dragen ze

zelf de verantwoordelijkheid voor hun daden (via bijvoorbeeld perspublicaties of gesigneerde graffiti).

Als slachtoffers aangifte doen, probeert de politie de daders te achterhalen, zodat gerechtelijke stappen kunnen worden ondernomen.

In dit eerste rapport kunnen we de daders niet precies classificeren, hoewel talloze studies zijn verricht door universiteiten in verschillende landen. In het algemeen kunnen we stellen dat daders - als hun identiteit kan worden achterhaald - vaak tot militante groeperingen blijken te behoren of ten minste te sympathiseren met ultrarechtse organisaties en partijen. Discriminatie komt mogelijk op een bredere basis voor in bijvoorbeeld particuliere ondernemingen, ministeries of het dagelijks leven.

De publieke opinie

Met de huidige evaluatiemiddelen (statische gegevens van politie en justitie, studies van slachtoffers en daders) is het moeilijk om een duidelijk overzicht van racisme in Europa te krijgen. Dit wordt door sociologen onder andere verklaard doordat racisme een zeer subjectief verschijnsel is.

Degenen die verantwoordelijk zijn voor racisme of vreemdelingenhaat, maken meer gebruik van ideologische, irrationele en verzonden argumenten dan onderbouwde ideeën. Sommige antiracistische NGO's hebben zich ingezet om – overigens niet altijd even overtuigende - argumenten in te brengen als antwoord op officiële programma's van ultrarechtse en racistische partijen met betrekking tot bijvoorbeeld het werkelijke aantal immigranten of het verband tussen buitenlanders en werkloosheid of misdaad.

De publieke opinie is tot op zekere hoogte vatbaar voor racistische argumenten, variërend per lidstaat van de Unie.

Deze vorm van vervuiling blijkt niet alleen uit de uitslagen van de diverse verkiezingen, maar breidt zich ook uit naar het dagelijks leven en de verhoudingen tussen bevolkingsgroepen.

Immigratie

In de meeste Europese studies wordt geconcludeerd dat er een verband bestaat tussen racisme en vreemdelingenhaat, en immigratie of de aanwezigheid van minderheden.

We zouden een ernstige fout begaan met de stelling dat immigranten of leden van minderheidsgroeperingen racisme “opwekken”. In feite zijn zij de belangrijkste, maar niet de enige

slachtoffers. Ook kunnen we er niet van uitgaan dat het aantal immigranten zich evenredig verhoudt tot het aantal gevallen van racisme.

Het feit blijft dat vreemdelingenhaat per definitie een houding is waarbij buitenlanders worden afgewezen of gestigmatiseerd. Deze haat kan gemakkelijk omslaan in racisme.

De aanwezigheid van grote aantallen immigranten lokt daarentegen niet per se vreemdelingenhaat of racisme uit. Uit een Franse opiniepeiling blijkt dat angst voor buitenlanders met name voorkomt in gebieden waar de minste immigranten wonen. Evenzo komt er weinig vreemdelingenhaat voor in districten waar veel buitenlanders en Fransen naast elkaar leven.

De media

Het standpunt van de nationale media, ten aanzien van zowel het groeiende racisme en de toenemende vreemdelingenhaat als de pogingen om dit verschijnsel te bestrijden, is sociologisch gezien van wezenlijk belang. Dit wordt voortdurend benadrukt door het Waarnemingscentrum.

Het standpunt van de media is niet consequent in Europa en in veel gevallen zelfs niet in één land.

BESTRIJDING VAN RACISME EN VREEMDELINGENHAAT

In dit rapport willen we tevens kort beschrijven hoe in de verschillende lidstaten van de Europese Unie actie wordt ondernomen om racisme en vreemdelingenhaat te bestrijden.

In de afgelopen jaren zijn vele stappen ondernomen tegen racisme en vreemdelingenhaat. Het Europees Jaar tegen Racisme bood een kader voor veel van dergelijke activiteiten.

Deze stappen werden niet alleen ondernomen door regeringen en nationale of regionale overheden, maar ook door de maatschappij zelf (door bijvoorbeeld verenigingen, vakbonden en groeperingen van burgers en slachtoffers).

We hebben niet geprobeerd om in dit overzicht alle activiteiten uitputtend te behandelen – dit valt immers buiten het bestek van dit rapport –, maar willen slechts enkele praktijkvoorbeelden geven.

De stappen die zijn ondernomen door overheden kunnen worden verdeeld in strafmaatregelen, die met name betrekking hebben op de wetgeving, en preventieve maatregelen, die het thema waren voor politieke initiatieven en het overheidsbeleid.

STRAFMAATREGELLEN VAN OVERHEDEN

In de vijftien lidstaten van de Europese Unie is dit soort actie het meest ondernomen. We willen niet proberen om in dit rapport een volledig overzicht te geven van alle wetten, omdat dit al is gedaan in nationale en vergelijkende Europese studies die we niet willen herhalen.

In plaats daarvan zullen we ons beperken tot bepalingen die recentelijk zijn aangenomen. Eerst willen we opmerken dat geen enkel land zich kan beroepen op een allesomvattende, ideale wetgeving voor het bestraffen van racisme. Vergelijkingen tussen landen laten enorme verschillen zien. Bovendien zijn vergelijkingen moeilijk doordat er een inherent verschil bestaat tussen wetgeving die is afgeleid van het gewoonterecht en wetgeving die is gebaseerd op Germaans-Romeins recht. Dit probleem wordt nog eens verergerd doordat de aard van racistische en discriminerende activiteiten wijzigt. En tenslotte is iedereen zich ervan bewust dat alleen gerechtelijke straffen onvoldoende zijn om racisme uit te bannen.

PREVENTIEVE MAATREGELEN – ACTIES EN BELEID VAN OVERHEDEN

In het algemeen wordt racisme en vreemdelingenhaat meestal bestreden in het kader van een overheidsbeleid, met name met betrekking tot immigranten en minderheidsgroeperingen. Een dergelijk beleid getuigt in veel gevallen van meer originaliteit dan de strafmaatregelen die door dezelfde regeringen en overheden worden uitgevoerd.

Het is duidelijk dat in Europa vooral het accent ligt op preventie.

In de afgelopen jaren zijn dergelijke maatregelen steeds vaker getroffen. Er is een uitgebreid overzicht van deze maatregelen opgesteld tijdens het Europees Jaar tegen Racisme.

Ze zijn vaak zeer specifiek en aangepast aan de bijzondere situatie van een land en de nationale tradities.

De maatregelen betreffen alle sectoren van het openbare leven en een groot gedeelte van de bevolking.

MAATSCHAPPELIJKE MOBILISERING – ACTIES VAN BURGERS – GESPECIALISEERDE INSTELLINGEN

De maatschappij speelt een fundamentele rol bij de strijd tegen racisme en vreemdelingenhaat. Daarbij maakt het niet uit of het initiatief uitgaat van regeringen, zoals blijkt uit onderstaande voorbeelden voor sommige landen, of dat de maatschappij

(NGO's, vakbonden, gespecialiseerde instellingen) in beweging komt om slachtoffers te beschermen en te steunen en andere mensen bewust te maken.

Deze groeperingen die bestaan uit samenwerkende burgers, hebben een belangrijke eigenschap: doordat ze onafhankelijk zijn, zijn ze kritisch jegens de regering, die zich mogelijk zelf schuldig maakt aan racisme. Een andere eigenschap is dat deze organisaties worden gevormd door gewone mensen die vertrouwd zijn met de dagelijkse realiteit van de slachtoffers. Een derde eigenschap is dat ze hoofdzakelijk worden gedreven door ethische in plaats van economische en politieke motieven. In heel Europa zijn vrijwilligers actief in deze groeperingen, waarbij ze zich laten leiden door dezelfde waarden die ten grondslag liggen aan fundamentele mensenrechten: generositeit, solidariteit en tolerantie.

Een maatschappij die op een gezonde manier effectief reageert op racisme en vreemdelingenhaat, is een maatschappij waarin niet-gouvernementele organisaties zonder beperkingen racisme en vreemdelingenhaat kunnen bestrijden. De groeperingen hebben een signaalfunctie voor racisme, maar zijn ook een protestmechanisme waarmee de publieke opinie wordt gemobiliseerd. Ze spelen zelfs een rol bij het uitwerken van voorstellen, met name als ze samenwerken met overheden in gezamenlijke comités en commissies.

GOEDE PRAKTIJKEN – NATIONALE RONDETAFLCONFERENTIES

Elk land heeft zijn eigen behoeften en ontwikkelt aangepaste programma's om racisme te bestrijden. Dit leidt tot unieke ervaringen die aansluiten bij de maatschappij van dat land en een antwoord bieden op specifieke situaties. Toch kunnen deze ervaringen ook andere landen inspireren. Als blijkt dat een originele aanpak goede resultaten oplevert, kunnen deze worden aangepast aan andere maatschappijen. Een van de belangrijkste taken van het Waarnemingscentrum is om deze goede praktijken te bestuderen en te beoordelen of ze in andere landen kunnen worden toegepast. Vervolgens moet het centrum stimuleren dat de initiatieven worden aangepast aan vergelijkbare situaties.

Derhalve moeten de rondetafelconferenties worden georganiseerd door het Waarnemingscentrum. De raad van bestuur van het Waarnemingscentrum neemt het initiatief tot deze conferenties en organiseert ze minstens eenmaal per jaar in de desbetreffende landen. In 1998 hebben drie lidstaten hieraan deelgenomen.

VOORUITZICHT EN PROJECTEN

De vijftien lidstaten van de Europese Unie nemen voortdurend initiatief om racisme en vreemdelingenhaat te bestrijden, maar met wisselende intensiteit. Er zijn voldoende projecten

gaande, maar de variëteit en het aantal ervan zijn niet evenredig verdeeld. In sommige landen zijn ambitieuze programma's gestart voor de komende maanden en jaren. Andere landen zijn terughoudend. Bepaalde gebieden (zoals informatieverstrekking, opleiding, onderdrukking en preventie) hebben in sommige landen meer aandacht gekregen.

Deze verschillen geven de indruk dat het actieplan tegen racisme, in het kader van de algemene non-discriminatiebepalingen van artikel 13 van het Verdrag van Amsterdam, op 25 maart 1998 door de Europese Commissie ingediend, onvoldoende is geïmplementeerd in de Europese landen, met name op het punt van mobilisering op regeringsniveau.

Bovendien lijkt het dat nu, vlak voor de Wereldconferentie over racisme (tweede helft 2001) en de Europese Voorbereidende Conferentie, mobilisering te weinig op gang komt. Met dit in gedachten moet Europa doortastend en bij voorkeur eendrachtig optreden, zodat overeenstemming kan worden bereikt over een onderwerp dat aan haar structuur heeft geknaagd en ten gevolge waarvan zoveel burgers in de gehele twintigste eeuw hebben geleden.

CONCLUSIE

De vijftien landen van Europa worden tegenwoordig bedreigd door toenemend racisme en toenemende vreemdelingenhaat. Daarmee bedoelen we niet het racisme dat vijftig jaar geleden werd gepropageerd onder een totalitair regime, maar nieuwe, subtiele vormen die gedijen in een democratische maatschappij.

Op basis van de statistische gegevens in alle landen kunnen we niet zeggen dat we te maken hebben met massaal geweld, hoewel er nog steeds te veel doden en gewonden vallen en de materiële schade te groot blijft. Racisme met dodelijke afloop steekt steeds de kop op gedurende kortere of langere perioden. Eerst moeten in alle lidstaten de statistische gegevens van de verschillende politiedepartementen beter worden geanalyseerd en moet niet alleen worden afgegaan op berichtgeving in de media.

Wat ons echter het meest zorgen baart, is dat racisme in alle lidstaten van de Europese Unie algemeen voorkomt en onderdeel begint uit te maken van het dagelijks leven. Daarbij wordt discriminatie mogelijk doordat een groot deel van de bevolking of instellingen onverschillig blijft. Deze aanhoudende gevallen van vreemdelingenhaat komen lang niet altijd aan het licht door aangifte van slachtoffers of gerechtelijke procedures. Ze zijn verspreid en verborgen. Ze vloeien vaak voort uit normen die door de meerderheid worden geaccepteerd, totdat ergens een schandaal aan het licht komt.

In geheel Europa zijn met name buitenlandse bevolkingsgroepen of etnische minderheden het slachtoffer van racisme en vreemdelingenhaat. Dit geldt tegenwoordig voor zowel landen waar generaties lang immigranten hebben gewoond als landen waar vele immigranten van buiten Europa zich recentelijk hebben gevestigd. De druk van migratiestromen uit Oost- en Zuid-Europa en uit regio's overal ter wereld kunnen niet eenvoudigweg worden opgelost met strafmaatregelen tegen racisme. Als buitenlandse bevolkingsgroepen een nieuw thuis willen vinden in de Europese ruimte, moeten ze de kans krijgen om te integreren en rechten krijgen. Anders worden ze uitgesloten en afgewezen onder invloed van vreemdelingenhaat. Om deze redenen is een effectief Europees immigratie- en asielbeleid wezenlijk in de strijd tegen racisme.

Bovendien blijkt in de gehele Europese ruimte dat een wetgeving met strafmaatregelen, op welk niveau en hoe perfect ook – en er zijn grote verschillen tussen de verschillende landen –, onvoldoende is om mensen die zich schuldig maken aan racisme te bestraffen of af te schrikken. In feite is een wetgeving alleen effectief als deze goed wordt geïmplementeerd. Het is echter wel duidelijk dat het aantal rechtzaken en veroordelingen volstrekt onvoldoende is.

Voor op zichzelf staande gevallen van racisme en georganiseerd racisme is de dreiging van juridische gevolgen niet groot genoeg.

Dit geldt met name voor extreemrechtse politieke partijen die, als ze zich niet zelf direct schuldig maken aan racisme, anderen hiertoe proberen aan te zetten door de publieke opinie te beïnvloeden met discriminerende ideologieën, die steeds meer voedingsbodem vinden in de maatschappij. In heel Europa is het “beschermingskordon” tegen racisme zwak.

Derhalve moet het publiek bewuster worden gemaakt door middel van informatieverstrekking en opleiding. Helaas laat de publieke opinie zich om sociale of economische redenen maar al te vaak beïnvloeden door de taal of politieke programma’s van extremistische partijen. In dit opzicht is de rol van de media essentieel. Bovendien moet de maatschappij als geheel worden gemobiliseerd via bijvoorbeeld niet-gouvernementele organisaties of vakbonden. Ook moeten slachtoffers en minderheidsgroeperingen een stem hebben. Er moet naar hen worden geluisterd en de overheden moeten rekening met hen houden.

De regeringen van de Europese lidstaten hebben zich bijzonder ingezet tijdens de afgelopen jaren door middel van talloze, diverse programma’s, waarbij vele bewonderenswaardige resultaten zijn geboekt.

Toch moeten we toegeven dat Europa nog niet erin is geslaagd om racisme volledig uit te bannen.

Als resultaten worden gebundeld, gezamenlijk actie wordt ondernomen, de publieke opinie wordt gemobiliseerd en politieke leiders duidelijk hun bereidheid laten zien in woord en daad, kan racisme zeker worden ingedamd en in de komende jaren geëlimineerd. Hier ligt een duidelijke taak voor het Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat.

Filename: nl-98sum.doc
Directory: E:\WORK\WEB\wwwdir\anualreport
Template: C:\WINNT\Profiles\lschwartz.000\Application
Data\Microsoft\Templates\Normal.dot
Title: Annual Report 1998
Subject:
Author: Unknown
Keywords:
Comments:
Creation Date: 11/18/99 4:37 PM
Change Number: 6
Last Saved On: 11/25/99 6:13 PM
Last Saved By: SGoestl
Total Editing Time: 7 Minutes
Last Printed On: 12/22/99 10:45 AM
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 19
Number of Words: 5,553 (approx.)
Number of Characters: 31,655 (approx.)